

A gravel path leads from the foreground into a field of tall, dry grass and brush. The path curves slightly to the right and disappears into a dense forest of green trees in the background. A utility pole is visible on the left side of the path. The overall scene is a rural, natural setting.

Samhällsplanering

## Samhällsplanering

*Samhällets utveckling har gjort gränserna mellan stad och land mer diffusa. Detta område utgör en stor attraktion för många människor, men skapar också flest hästrelaterade problem för landets kommuner.*

Från att ha varit en del av det traditionella lantbruket blir hästarna nu alltmer integrerade i det övriga samhället. Även bostadsbebyggelsen utvecklas och tidigare lantligt belägna hästgårdar omgärdas av bostäder. Mer än 200 000 hästar finns enligt Jordbruksverkets beräkningar i tätortsnära miljöer och därmed i närheten av bostäder, skolor och dagis. Den utvecklingen fortsätter. Folk vill ha nära till sina hästar, liksom de vill ha nära till skola och affär. Många vill ha stall på tomten, gärna i anslutning till andra bostäder.

Här kan det uppstå problem. Hästar kan ge upphov till störningar som lukt, flugor, damm och allergiska reaktioner. När grannar vänder sig till kommunala myndigheter för att få bort hästarna vet myndigheter inte alltid hur de ska hantera kraven och hur lagstiftningen ska tillämpas. Plan- och bygglagen och miljöbalken tolkas olika i landet. Olika myndigheter på central, regional och lokal nivå, ger ut egna råd. Dessa råd är, enligt hästnäringens uppfattning, ofta både motstridiga och saknar vetenskaplig underbyggnad. Tillämpningen blir därefter och domstolspraxis är inte entydig.

Hästnäringens organisationer driver därför frågan om en översyn av råd och anvisningar från berörda myndigheter och att forskningen kompletteras. Boverket har tillsammans med andra intressenter påbörjat en förstudie på området.

Nya forskningsprojekt om allergener har startats i syfte att öka kunskapen om hästallergener. Bland annat så bedrivs ett gemensamt forskningsprojekt mellan Centrum för folkhälsa, vid Karolinska Institutet och Arbets- och miljömedicin vid Uppsala Akademiska Sjukhus.

### Allergener

I plan- och bygglagen (PBL), 2 kap 3 § första st. p.1, ställs krav på att kommunen ska ta hälsohänsyn vid beslut. Här finns också ett krav att länsstyrelsen ska ingripa om den anser att kommunen åsidosätter kravet. Det är dessa bestämmelser som styr den mest strikta synen på hästar inom ramen för den fysiska planeringen. Här är det alltså i första hand risken för allergenspridning via luft som utgör problemet.

I plan- och bygglagen (PBL), 2 kap 3 § första st. p.3, ställs krav på goda hygieniska förhållanden. Här rör det sig främst om flugor, lukt, buller och damm. 3 kap 2 § ger bland annat tredje man (grannar) rätt att slippa alltför omfattande störningar – betydande olägenheter – från omgivningen. Det rör sig i princip om samma typ av störningar. Dessa bestämmelser ger större utrymme vid tillämpningen än hälsokraven. Den som bosätter sig i en lantlig miljö måste exempelvis tåla ett större mått av sådana störningar.

*Tillämpning av plan- och bygglagen och miljöbalken gällande allergenspridning*  
Trots den relativt strikta synen på tillämpningen som praxis i regering och domstolar ger uttryck för, tycks det råda en ganska utbredd förvirring om bestämmelsernas innebörd och en därmed sammanhängande frustration hos handläggare i kommuner och länsstyrelser. En orsak till denna otydlighet är bristen på vetenskapligt underlag som beskriver hur allergenspridning från hästar går till och hur stora hälsorisker som är förbundna med denna allergenspridning. Till detta kommer trycket från allmänheten mot kommunerna i den vardagliga hanteringen av hästärenden i bygglov och vid detaljplaneringen.

Enligt praxis krävs ett avstånd på 200 meter mellan hästgårdar och bostäder, om inga särskilda omständigheter talar för ett kortare avstånd. Bara när avsikten är att skapa så kallat hästnära boende, exempelvis hästbyar, tillåts en blandning av häststall, beteshagar och bostäder. Regeringen har exempelvis sagt nej i ett fall där en kommun ville planlägga för nya bostäder i ett område rikt på enskilda hästgårdar.

### Riktlinjer för rekommenderade skyddsavstånd

Flera myndigheter har gett ut rekommendationer om lämpliga avstånd mellan djurhållning och bostäder. Boverkets allmänna råd 1995:5, Bättre plats för arbete, har utarbetats i samarbete med bland annat Socialstyrelsen. Här anges 500 meter som lämpligt avstånd mellan bostäder och hästhållning. Det rekommenderade avståndet avser mycket stora anläggningar. (En översyn pågår av de allmänna råden i denna del, med utgångspunkt från nya forskningsrön och pågående forskning som rör frågor om spridning och kritiska koncentrationer av allergen. Boverkets anmärkning.) Socialstyrelsen för i Meddelandeblad juni 2004 en diskussion om lämpligt avstånd mellan bostäder och hästhållning. Där anges 200 meter som utgångspunkt för en närmare diskussion i det enskilda fallet. Väl att märka är att de angivna avstånden är just riktvärden som inte kan ligga till grund för ett avgörande i sak. I övrigt framgår av råden att varje planeringssituation måste bedömas utifrån sina



specifika förutsättningar, där verksamhetens art och omfattning, topografi, vegetation och andra skyddsbarriärer samt förhärskande vindriktning har betydelse för bedömningen.

Kunskapen om hur hästallergen sprids i vår miljö är mycket begränsad. Forskningsresultat tyder på att halten av hästallergen i utomhusluft minskar dramatiskt på relativt kort avstånd från hästen. De senaste forskningsresultaten visar att allergerna avtar kraftigt redan vid 30-50 meter. Ett mer omfattande problem är sannolikt att vi människor tar med oss pälsdjursallergen till olika inomhusmiljöer där djur normalt inte förekommer, till exempel hem, skolor och förskolor. Denna spridningsväg gäller även för hästallergen.

För närvarande pågår forskning för att öka kunskapen om hur hästallergen och hästlukt sprids i miljön och vilken betydelse detta har för hästallergiker. På sikt kan forskningen leda fram till värdefull kunskap till nytta för både hästallergiker och för alla dem som vill kunna vara nära hästar i arbete och på fritiden.

Nyare forskning tyder på att praxis vad gäller lokalisering av hästar/betesmarker/ridstigar och bostadsbebyggelse är vetenskapligt sett svagt underbyggda. De senaste forskningsresultaten är inte helt entydiga, men det verkar finnas ett utrymme för en differentierad tillämpning i olika bebyggelsemiljöer; rena bostadsområden respektive landsbygd, med en gråzon däremellan.

Konflikter mellan hästintressen och människor med allergi mot hästar är en påtaglig och tidsödande verklighet för kommunernas bygg- och planenheter, liksom för landets hästallergiker. Detta förhållande aktualiserar frågan om det behövs skyddsavstånd mellan hästhållning och annan djurhållning och byggnader för människor, främst bostäder, förskolor och skolor.

Det är därför angeläget att informera om var samhället står när det gäller myndighetsregler och kunskap om hästen i den fysiska samhällsplaneringen ur ett allergiperspektiv.

#### *Hänsyn till hästallergiker*

Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande (NS) har tagit fram en skrift som heter Visa hänsyn till hästallergiker. Den finns som pdf på NS hemsida, [www.nshorse.se](http://www.nshorse.se).

Ett enkelt sätt att undvika spridning av hästallergen är att byta kläder och duscha innan man besöker offentliga platser.

Personer som vistas tillsammans med hästar i till exempel stall och ridhus kan föra med sig hästallergen på kläder, skor och i håret och sedan sprida dem vidare till andra miljöer. Det leder till att hästallergenen finns där man minst anar det, till exempel i bussar, tåg, affärer och på arbetsplatser. Barn som ägnar sig åt hästsport kan föra med sig allergen till sina skolkamrater, om de bär samma kläder i skolan som i stallet.

#### *Ställ krav på omklädningsrum i stall*

Krav på omklädningsrum och duschar i samband med nybyggnation av ridskolor och andra större djuranläggningar vore en klar hjälp. Det är ju högst normalt att man duschar och byter kläder i samband med utövandet av andra sporter.

#### *Arbetsgruppen HIP*

Efter initiativ från Boverket har arbetsgruppen Hästar i den fysiska samhällsplaneringen (HIP) bildats. Gruppens övergripande mål är att få fram en enhetlig hantering av hästfrågan i samband med plan och bygglovshanteringen i landets alla kommuner, samt att aktivt driva frågan inom hästnäringen om hur hästmänniskor på ett enkelt sätt kan hjälpa till för att inte orsaka onödigt lidande. Arbetsgruppen är också referensgrupp för ett forskningsprojekt som syftar till att öka kunskapen om hästallergi, hästallergen och allergen/ luktspridning. I arbetsgruppen ingår representanter från myndigheter och olika intressenter.

#### **Forskning**

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad (FORMAS) samt Stiftelsen Svensk Hästforskning har beviljat medel till ny forskning för projektet Hästar i den fysiska samhällsplaneringen. Forskningsresultaten ska slutrapporteras senast december 2009.

En studie har nyligen publicerats från AMM Uppsala som har belyst denna fråga. De har samlat in luftprover runt stallet (32 hästar) på 50-500 meters avstånd i alla vädersträck. Nivån av hästallergen i proverna bestämdes med immunologisk teknik.

Resultaten visade att hästallergen spreds cirka 50 meter utanför stall och hagar,

det vill säga de områden där hästarna visades under dagarna. Bortanför 50 meter sjönk halten snabbt under detektionsnivån (mindre än 2 units/m<sup>3</sup>). Vid högre vindstyrkor (6-10 m/s) och i medvind uppmättes ibland låga nivåer (2-4 units/m<sup>3</sup>) på upp till 500 meters avstånd. Halten hästallergen vid staldörren låg på cirka 300 units/m<sup>3</sup> (median) och i hagarna på cirka 40 units/m<sup>3</sup> (median). Inom 30-50 meters avstånd från stallet och hagarna låg en arbetsplats med 400 anställda. En enkätstudie genomfördes och resultaten visade att 18 personer hade hästallergi. Endast två av dessa rapporterade att dem hade besvär av lukt och damm. De övriga som svarade (270) uppgav endast ett fåtal problem med hästarna i närheten.

I och med att hästintresset och antalet hästar ökar i framför allt tätortsnära områden har även antalet fall där hästhållningen skapat konflikter med boende ökat. 15 procent av de fall som hanteras av Boverket är hästrelaterade. I en förstudie utförd av Catharina Svala och Hanna Elgåker, SLU Alnarp, har frågan kring upplevda störningar från hästhållning studerats i tre olika bostadsområden. I två fanns ett häststall med mer än 20 hästar inom en radie av 500 meter och det tredje var ett kontrollområde utan hästar. Hundra hushåll per område med totalt 773 respondenter tillfrågades om upplevda störningar och allergier utan att specifikt nämna hästhållning.

Resultatet från undersökningen visade att allergifrekvensen i de tre områdena var densamma och ligger på samma nivå som den uppskattade nivån i Sverige totalt. Ingen av de respondenter som uppgav hästallergi ansåg sig störd av hästhållningen i området. Hästar nämndes inte som ett specifikt störningsmoment annat än att de rids på fel ställen, vilket sågs som både riskabelt och som en sanitär olägenhet. På frågan om vilka kvaliteter som var störst i området svarade en majoritet att det var den gröna miljön med aktiviteter på tillgängligt avstånd; ”att det var som att bo på landet fast i staden”. Slutsatsen som kan dras av undersökningen är att hästarna kan skapa stora kvaliteter i boendemiljöer, men att det måste till en god planering för att tillvarata dessa kvaliteter och undvika problem.

Sven Nimmermark vid JBT, SLU Alnarp, har studerat hur mycket människor påverkas av lukter. Hur vi påverkas bero på en rad faktorer, bland dem lukstens koncentration och intensitet. En viss lukt kan attrahera oss medan en annan kan få oss att rygga tillbaka. Vi kan vänja oss vid en lukt på kort eller lång sikt, men kan också utveckla en ökad känslighet i relation till en viss lukt.

Ökad temperatur och fuktighet i luften kan leda till ökad avgivning av luktande ämnen och till att vi upplever starkare lukt. Luktande ämnen kan också vara bundna till partiklar och damm i luften.

Då det gäller emissioner (utsläpp) av lukt som är besvärande för omgivningen går det att med dagens teknik och metoder bestämma emissionernas storlek med ganska god noggrannhet och repeterbarhet. I försöken vid SLU i Alnarp har ett stort antal koncentrationsbestämningar gjorts med hjälp av denna metod. Uppmätta emissioner och en studerad modell kan bland annat användas för bedömning av lukt vid bostadsbyggande i närheten av industrier och lantbruksanläggningar.

Förutom ovan nämnda studie kring lukt finns vid JBT en större grupp, ledd av Gösta Gustafsson, som forskar om emissioner som ammoniak, metan och andra "växthusgaser" i och från djurhållning som påverkar atmosfären negativt. Olika inhysningssystem, foderstater, strömedel ger olika belastning av emissioner till atmosfären. Knut-Håkan Jeppsson har bland annat studerat emissioner från olika gödselsystem. Han visar bland annat att torv är ett bra strömedel för att motverka avgång av ammoniakgas från ströbäddar. Hästar hålls traditionellt på ströbädd av exempelvis, halm, träspån eller torv. Olika typer av mattor för att minska behovet av strö håller på att introduceras i Sverige.

Enligt Nordström och Mårtensson spelar livsstilen en avgörande roll för vilka kvaliteter som bedöms som värdefulla för landsbygden. György Angelkott Bocz och Christer Nilsson vid SLU Alnarp belyser i *Defining Periurbanity – A Classification Model* hur gränserna för geografiska områden med olika livsstilsmönster ändrats genom tiderna. Förändrade ekonomiska villkor och kommunikationsmöjligheter påverkar människors bosättningsmönster. Olika nyttjare har olika relationer till landsbygden och till landskapet. Exempel på önsknings- och därmed förhållningssätt kan vara den traditionella landsbygdsproduktionen, bra och billig bostad nära naturen, bättre livskvalitet och gemenskap och en praktisk verksamhetslust och drift av mindre företag. Hästhållningen är en faktor som visat sig binda samman många av dessa önskemål, vilket lett till att hästarna tar över byggnader och marker som inte längre används i det rationella jordbruket. Hästägaren kan leva nära sina djur.

År 1981 skrev Erik Skärbäck vid SLU Alnarp *Jordbruk, skogsbruk och rekreation i generalplan för Lerums kommun: konsekvenser och prioriteringar av alternativa utbyggnadsområden: resultatredovisning*. År 2002 ingick Lerums



kommun i arbetet som resulterade i rapporten Hästen i landskapet. Catharina Svala fann då att man i översiktsplanarbetet tydligt angett prioriteringar för bevarande av jord- och skogsbruksmiljöer men inte närmare analyserat andelen hästar eller hästgårdar i dessa miljöer. Svårigheterna, menade man från kommunernas sida, låg i att finna basfakta. Man visste helt enkelt inte var hästarna fanns.

Svala fann att liknande förhållanden gällt för de flesta översiktsplaner fram till 2002. Kunskapen i kommunerna var då liten eller näst intill obefintlig om var, i vilken omfattning och vilka behov som hästarna ger. Praxis att jordbruk, hästar och djur ska flytta på sig till förmån för tätortliknande boende och aktiviteter gäller näst intill generellt.

### **Planering och byggnation av häststall**

Idag händer det mycket inom inhysningsområdet. Traditionell boxhållning är fortfarande vanligast för hobbyhästar och tävlande hästar. Vid uppfödning, speciellt i lite större skala, sker en övergång till olika former av lösdrift och utedriftsystem. Alla sektorer av hästnäringen är idag ense om att unghästar ska hållas i flock. I spilt- och boxsystem är det svårt att tillgodose hästarnas krav på naturligt beteende om inte hästarna ges möjlighet till utevistelse i hage tillsammans med andra hästar. Äldre arbetande hästar har inte samma behov som unga växande individer. Även för hobbyhästar och tävlande hästar finns idag system med högre grad av frigång. Det finns färdiga system där fodertilldelningen styrs med hjälp av foderautomater och individuella givare på hästarna. I dessa system kan hästar av olika kategorier blandas.

Den mest heltäckande boken om inhysningssystem för hästar i Sverige är *Att bygga häststall* av Ventorp & Michanek JBT, SLU Alnarp 2001. Boken är för närvarande under omarbetning.

#### *Hästby*

Runt om i landet har idén om att bygga upp så kallade hästbyar väckts. En hästby är ett samhälle där invånarna delar hästintresset. En hästby ger häst-intresserade familjer en möjlighet att bo i närheten av sina hästar och ändå ha mindre omkostnader än en egen gård kräver. Julmyra gård i Heby kommun är en av landets större hästbyar, där planeras för 93 tomter. Vid planering av en hästby förutsätts invånarna kunna samsas om de olika träningsfaciliteterna, som banor, ridhus och ridslingor. För stallbyggnationer förekommer varianter där tomtköparna antingen kan bygga eget stall på tomten eller ställa upp sina hästar i ett gemensamt stallområde. På Julmyra

gård är det mestadels yngre familjer med småbarn som köpt tomter. I byn finns eller planeras det för en privat förskola, veterinärklinik, hästsportbutik, hästbussuthyrningsfirma och ett bemanningsföretag för hästskötare.

### **Allemansrätten**

Allemansrätten ger var och en rätt att utan markägarens medgivande vistas i naturen och att där plocka vilda bär, blommor och svamp. Det är tillåtet att färdas till fots, rida, cykla och åka skidor. Utnyttjandet får dock inte leda till att markägaren lider skada eller olägenhet.

Så länge allemansrätten utnyttjas utan att det medför skada eller olägenhet är den knappast något problem för markägaren. Däremot kan problem uppstå då många människor använder samma område. Detta kan inträffa vid stora arrangemang eller vid verksamheter, som är återkommande under en längre tid. Exempel på det senare är ridverksamhet, särskilt i närheten av större stall. Även om varje ryttare uppträder oklanderligt, kan ändå den samlade påverkan leda till slitage och olägenheter. Det går inte heller att bortse från att ju fler människor som besöker ett område, desto större är risken att det är några som tar sig friheter utöver allemansrätten.

Allemansrätten ger ryttare rätt att rida på vägar, om det inte uppkommer skada eller finns särskilda lokala föreskrifter. Däremot är det inte tillåtet att rida på tomtmark, åkrar, skogsplanteringar eller andra platser där skada lätt uppstår. Det bör uppmärksammas att under perioder med dålig bärighet kan det föreligga risk för markskador även på platser som normalt är lämpliga för ridning. Det är inte heller tillåtet att rida på gång- eller cykelbanor, i skidspår eller andra iordninggjorda anläggningar. Allemansrätten gäller ej kommersiell eller organiserad verksamhet.

#### *Konflikter och attityder kring hästar och hästaktiviteter*

Hanna Elgåker har forskarstudier med fokus på konflikter kring hästar och hästaktiviteter i samhället. Ett samarbete är även inlett mellan JBT och Rätts-sociologen genom Mathias Baier vid Lunds universitet kring hästen i samhällsplanering och utrymme för hästhållning och hästaktiviteter i landskapet med fokus just på rättsuppfattning och olika kulturer.

Erfarenheter från programmet Hagmarksmistra, som drivs av SLU Ultuna, visar att lantbrukare i huvudsak är försiktigt optimistiska och positiva till förändringar och därmed även till hästar. De anser dem lämpliga som betesdjur och som en resurs för landsbygdsutveckling och bevarande av värdefulla betes-



marker. Man kan ana en viss rädsla för konkurrens om marken. Lantbrukarens roll som förvaltare av landskapet ser de som en självklarhet och de förväntar sig ett reellt inflytande och respektfullt bemötande om de ska vara delaktiga i samhällets planeringsprocess rörande exempelvis bevarandefrågor, skötsel av natur- och kulturresevat, rekreationsytor av olika slag. Lantbrukarna menar att det är bra att de särbestämmelser som funnits kring hästen som betesdjur nu har tagits bort.

### Trafiksäkerhet

Runt om i landet efterfrågas ridslingsor, det vill säga en markerad ridväg för den dagliga motionen. De flesta människor som rider och har häst vill kunna rida utomhus. Detta ger både hästar och ryttare omväxling och avkoppling. Vissa typer av träning kan inte heller utföras i ett ridhus eller på en ridbana. För att få en tillfredsställande ritt vill de flesta kunna utnyttja en runda, för att slippa ta samma väg tillbaka. Ryttare väljer rundor först och främst av säkerhet. Dessutom är underlaget viktigt. De flesta undviker asfalt och hårdgjorda ytor. Asfalt och gatsten kan vara hala för skodda hovar och hästarnas ben kan ta skada vid alltför omfattande ridning på hårda underlag.

*Ridslinga är ett mindre ridstråk, som i första hand är avsett att kanalisera lokala ryttare till markerade vägar och stigar. Ridslingsor kan vara en bra lösning för att lösa allemansrättsliga problem i områden med relativt stor hästtätthet och begränsade utrymmen för ridning. Samma ryttare utnyttjar ridslingan under relativt korta men frekventa tillfällen.*

*Ridled är ett längre markerat ridstråk, som bland annat är till för att locka hästintresserade turister till ett område. Ridleden kan vara avsedd för såväl ryttare som för körning med vagn. De som använder ridleden gör det sällan, men vid varje tillfälle under en längre tid, kanske flera dagar. Runt ridleden bör det planeras ett serviceutbud med mat och övernattnings för både häst och ryttare.*

### Bristen på ridslingsor bidrar till konflikter och olyckor

Ridslingsor kan i framför allt hästtäta områden vara lösningen på många problem och konflikter som uppstår mellan ryttare, markägare och boende. I kommunens perspektiv borde traktens ryttare ses som andra motionärer.

Viktigaste av allt är att antalet allvarliga olyckor minskar när ridande barn inte tvingas ut i trafikerade områden. Denna typ av åtgärd behöver inte leda till att hästantalet ökar, däremot bidrar det till att ryttarna i hög grad håller sig till den markerade ridslingan, vilket även uppskattas av markägare.

För att undvika allvarligare tillbud med hästar i trafiken krävs lösningar som ökar trafiksäkerheten. Hanna Elgåker, doktorand på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp, har i sitt examensarbete ”Planering för tätortsnära ridning – mer än bara ridhus” beskrivit några lösningar som underlättar för de ridande.

*Trafikljus* kan utrustas med en extra knapp i ryttarhöjd, så att den ridande inte behöver böja sig. Cykel- och ridöverfart kan kombineras.

*Väntboxar* kan användas när det finns risk för att hästen måste stå stilla och vänta, till exempel när en järnväg eller större väg ska passeras. Väntboxen ger ryttaren möjlighet att kontrollera hästen och ge den ett stöd, så att den inte riskerar att hamna på fel ställe.

*Tunnlar* under trafikerade vägar. Det är viktigt att hästen förstår var öppningen är och att den inte blir instängd på alla sidor. Det är svårt för hästen att gå in i en tunnel som är mörkare än omgivningen, eftersom den då måste anpassa sin syn till mörkret. Hästen bör kunna se igenom tunneln eller ljus i andra änden.

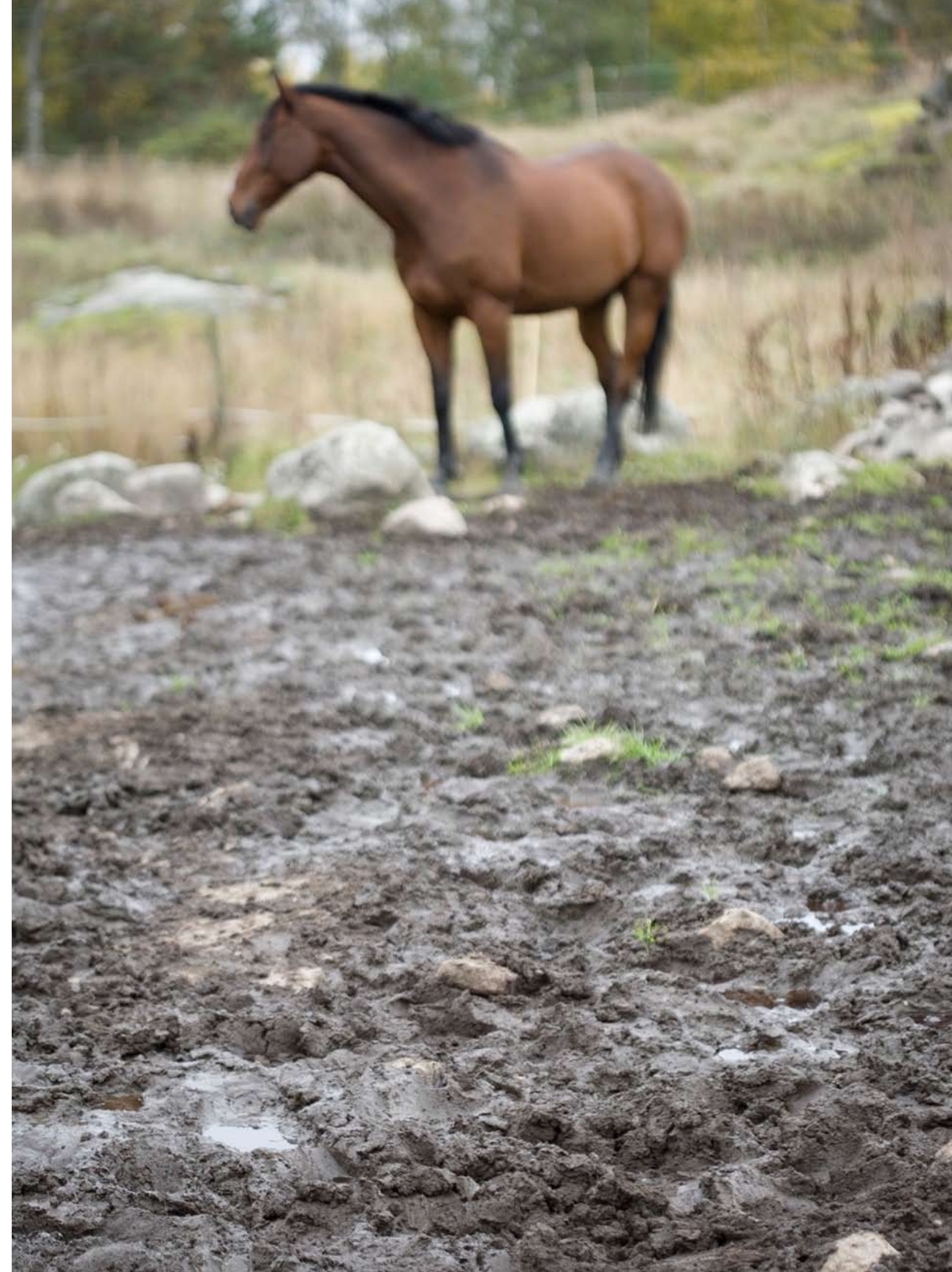
#### *Ridning och andra trafikanter*

Säkerheten blir större om ridvägen placeras en bit ifrån tåg- och motortrafik. Hästar är ofta mindre rädda för bilar och tåg än för till exempel betesdjur, inlinesåkare och barnvagnar. De kan därför uppfatta järnvägen som en säker tillflykt, bort från det som skrämmer dem. Ett skyddsstaket kan vara en alternativ lösning, om det är nödvändigt att placera ridvägar nära en järnväg eller större väg. Det är även bra att ge hästen en riktning, bort från det farliga. Detta kan göras enkelt, med vegetation i önskad riktning.

Om det är nödvändigt att rida på eller över större trafikerade vägar är det viktigt att det finns plats i vägkanten, så att den ridande kan komma åt sidan vid behov. Information till bilister om hur ett ridande ekipage bör passeras och vilka rättigheter och skyldigheter som de olika trafikantgrupperna har kan förhindra olyckor.

#### **Anlägga och planera ridvägar**

Det första som bör göras vid planering av en ridväg (med ridväg avser både ridslinga och ridväg) är att definiera behovet. Vem har önskemål om en ridväg? Är det ryttare, markägare, kommunen eller andra boende? Ska ridvägen lösa ett akut problem eller finns det ett mer långsiktigt behov? Svaren på dessa





Hästen är ett bytesdjur och den reagerar på plötsligt uppkomna hot genom att fly. Den skiljer sig på detta sätt från andra vanliga husdjur, till exempel hundar och kor, som i trängda situationer ofta attackerar i stället för att fly.

frågor underlättar det fortsatta arbetet med planering och anläggning, oavsett om det gäller en ridled eller en ridslinga. Utförligare beskrivning om att anlägga och planera ridvägar finns på [www.nshorse.se](http://www.nshorse.se)

Här nedan följer en kortfattad beskrivning av de olika stadierna i att planera och anlägga ridväg.

#### *Planera*

**Steg 1.** Det går inte att på planeringsstadiet undvika alla moment som kan skrämra en häst eller som kan vara svåra att passera till häst. Ryttaren har själv stort ansvar för säkerheten. Med en medveten planering kan ritten ändå underlättas och olyckor och svåra situationer undvikas. När ryttare vid våt väderlek håller hästarna vid sidan av ridsvägarnas upptrampade spår, blir vägen lätt ett brett gyttjehav. Detta leder till konflikter med andra motionärer och ger ett allmänt dåligt intryck. Hästar som rör sig fritt utomhus följer ofta upptrampade stigar. De går i ett led och följer ledaren i sitt sökande efter gott bete, vatten eller trygga och behagliga viloplats. Hästarnas känslighet för underlagets karaktär och deras vilja att följa invanda stigar kan utnyttjas för positiva lösningar. Det går att med relativt enkla medel och en viss förståelse för hästpsykologi utforma lösningar som ger ett naturligt vägval för både häst och ryttare. Detta kan ofta göras utan dyra lösningar, men kräver kunskap och insikt.

#### *Markägarkontakter*

**Steg 2.** Det är omvittnat att markägarkontakter är en stötesten vid anläggning av ridslinga/ridled. Många markägare har inget emot att upplåta mark, förutsatt att det inte blir skador på mark, gröda eller annan ekonomisk förlust kopplat till EU-stöd. Det finns dock markägare som säger nej, eftersom de av olika skäl inte vill ha ryttare på sin mark.

Ofta kan det vara en fördel om markägarkontakter sköts, eller åtminstone stöds, av personer som redan har ett förtroende bland markägarna i bygden. Det kan vara personer som är engagerade i LRF:s lokalavdelning, hembygdsföreningen eller bygdegårdsföreningen. Inför markägarkontakterna är det bra att utröna vem som har de bästa förutsättningarna att tala med markägaren. Detta bör göras redan från början, eftersom det alltid är svårare att komma efteråt och försöka rätta till sådant som gått snett. I samarbete med de lokala LRF-representanterna går det förmodligen även att reda ut var fastighetsgränser går och om någon mark är utarrenderad.

### Anlägga ridslinga/ridled

**Steg 3.** Liksom alltid är det viktigt att utgå från de lokala förutsättningarna och inte onödigtvis förändra naturen. Alla åtgärder ska göras efter samråd med markägarna. Man bör dränera surhål och lägga i erforderlig fyllning och dessutom tänka på att stamkvistning kan medföra skada på framför allt gran. Det är viktigt att slingan/leden är ordentligt utmärkt. Det bör finnas markeringar överallt där det kan råda osäkerhet om sträckningen. Till skillnad från bland annat vandringsleder finns ännu inget standardiserat märkningssystem för ridleder/slingor. Det är dock lämpligt att använda skylten "Påbjuden ridväg" vid start och möjliga anslutningar. Däremellan kan lämplig signalfärg användas, exempelvis vit.

Det är en fördel om det går att rida runt, istället för fram och tillbaka. Alternativa sträckningar ger större variation och gör slingan intressantare. Det är en fördel om vegetation och terräng ger tillfälle till ridning av olika svårighetsgrad.

### Mått

Anlagda slingor och leder bör vara 2,5 meter breda, minimum 2 meter. Detta för att tillåta möte och för att skapa god sikt. För att slingan ska upplevas som säker behöver grenas röjas till en höjd av 2,75 meter. Samma höjd gäller för tunnlar och andra typer av passager. Innan någon röjning genomförs är det viktigt att markägarkontakter har tagits och att röjningen är godkänd. Stora stenar och farliga avsnitt bör markeras, i en del fall kan områden behöva inhägnas.

På vissa marker kan förstärkning bli nödvändigt, särskilt där det är blött och fuktigt. Man kan då lägga ner dräneringsrör för att avleda vatten och därefter lägga på en vägmatta. Denna täcks med ett grovt material, exempelvis makadam, som ytlager används bark eller flis. Genom en sådan förstärkning tål marken bättre slitaget från en regelbunden användning. Se vidare [www.ridsport.se/tips/](http://www.ridsport.se/tips/) att anlägga ridbana.



### Skyltning

- *Ridning förbjuden*
- *Olämplig ridväg*
- *Påbjuden ridväg*. Du måste följa det markerade ridspåret och får inte rida på andra håll i området.
- *Lämplig ridväg*. Du bör följa det markerade ridspåret och undvika att rida på andra håll i området.

### Forskning

Rädsla hos häst är en forskningssatsning inom projektet Hippocampus som drivs av SLU och SVA. Janne Winther Christensen vid Institutionen för husdjurens miljö och hälsa vid SLU Skara och Afdelningen för husdysundhet og velfaerd, Danmarks Jordbrugs Forskning, Foulum, Danmark, studerar rädsla hos häst.

Rädsla hos hästen är ofta orsak till olyckor, speciellt i trafiken. En ökad kunskap om hästens rädsla kan bidra till bättre utformning av trafikmiljöer där hästar kan förekomma.

Stefan Pinzke och Hanna Elgåker studerar trafiksäkerhet och olycksfall med häst i SLU Alnarp. Vid Hippologenheten i SLU Uppsala pågår ett projekt om Interaktionen mellan häst och ryttare beskriven med objektiva mätmetoder, som Lars Roepstorff ansvarar för. Han har även beviljats medel för forskning kring Hästars rörelsemönster samt banunderlag för träning och tävling – biomekaniska och epidemiologiska fältundersökningar samt metodutveckling.

### Vad kan kommunen göra?

- *Ta fram enhetliga och tydliga riktlinjer för att minska konflikter mellan hästägare och andra boende i samhället.*
- *Stötta kampanjer för att informera om vikten av att byta kläder efter ha vistas i stallmiljöer.*
- *Ställ krav på att omklädningsrum finns på hästanläggningar.*
- *Minska gråzonen mellan tätort och landsbygd. Offentliggör vad som anses vara landsbygd, där det förväntas bedrivas djurhållning, och vad som är tätort, där vissa avstånd bör beaktas.*
- *Planera för hästen i samhället genom att sörja för säker ritt bland andra trafikanter.*
- *Anlägg rid- och körvägar i hästtäta områden för att minska konflikter och markslitage.*

Fakta har hämtats från:

HIP

*Planering för tätortsnära ridning – mer än bara ridhus, 2003, Hanna Elgåker, SLU*

*Hästverksambet på annans mark, 2003, LRF*

